

Զ. Օ. Հ. Լ.

ՂԵՐԻՏԻ ՏԵՎՐԻԼ

ԵՏԷՏ 16

1856

16 ՓԵՏՐՈՒԵՐ

ԻՄ ՎԵՏԻՆ

Եւ վազը թի շէյթան՝ էյիի քէթիւլիւ պիլմէք
աղաճընըն միյվէսինտէն եւմէք իջիւն Եւայը գանտըր-
մաղա չալըշմասընտա՝ օլ միյվէյի եւտիյինտէ ալլա՜
կիպի օլաճադ սընըզ տէտի իսէ՝ վատ էթտիյի փէք տէ
իւստիւ ալըզ եալան տէյիլ իտի : Հազ թաալեա ճիհա-
նը էվվէլ հիջ եօղ իքէն վար էթմիշ իտի . էվվէլտէն օլ
մայան շէյլէրի հասըլա կէթիրմէք գուտըլէթի ինսանա
տախի իհսան օլունմուշ տուր շու ֆարգըլա քի՝ Եւ-
լա՜ պիր շէյ հասըլա կէթիրմէք իջիւն պիր ալսեր շէյէ
միւհթաճ տէյիլտիր . էմր էտեր , վէ էմր էթմէսիյլէ
օլ շէյ օլուր : Ինսան պիր շէյ եափաճադ ըսա՝ օլ շէյ
նէտէն հասըլա կէլիր իսէ եանընտա տէրտէսթ հազըր
պուլունմասը լազըմ կէլիր : Վէ ատամ ճէմի տէրտ ու
միհնէթտէն վէ հալանըն մուխալիֆէթինտէն նէչաթ
էտէն մուզիրը հալէրտէն միւսթէմէն իտի , հիջ պիր
շէյտէն սազընմադ իճապ էթմէյէճէք իտի : Ինսան էվի ,

նէ՛ իշխն եփար , պիր էփտէ՛ սրղընմանըն՝ գըրտա ետ ,
պանտա եաթմատան նէ՛ զիյատէ հասնաթը վար :
Ղիւմէնին մալիւմի տիւր քի՛ եաղմուր՝ վէ՛ գար վէ՛
կիւնէշ վէ՛ րուզկեար վէ՛ սօուգ վէ՛ սրճագ թէսիրլէրի
ինսանըն վիճուտունու խարապ էտէրլէր , վէ՛ ինսան
պունլարտան քէնտինի հըֆը էթմէղէ պօրճու տուր :
Վէզալիք կէճէյի գըրտա եապանտա կէչիքէն քիմնէ՛ է-
իէր եանընտա քէնտինի մուհափաղա էթմէք իշխն շադ
թարաթընտան թային օլունմուշ հայփանլարտան պիր
եախուտ իքի թանէ պուլունմազ իսէ՛ տայիմ օնուն
էօմրիւ երրթըճը ճանաւարլարըն իւզիւնտէն թէհիքէ-
տէ օլուր : Պունուն իշխն ինտան քէնտի մուհափաղա
սընա մախուս պիր չէրկէ եախուտ գուլիպէ միսալի
պիր շէյ եափմաղա մէճպուր օլմուշ տուր : Վադաթ է-
կէր ինսանա տիւնեատէ շիմտի մուզիքը թութուրան
շէյլէրին հիշ պիրինին թէսիրինտէն զարար կէլմէյէճէք
օլուրտա ըսլ , վէ՛ ճանաւարլարըն հիշ պիրիսի քէնտի-
սինէ տօգանըպ պիր զարար էթմէյէճէքլէրինի սաղ պիւ-
սէ՛ էվ եափմազ իշխն զահմէթ չէքմէք նէ՛ լազըմ : Ե-
խէր մարիֆէթլէր վէ՛ տէնաաթլար տախի պունա գը-
լաս տըրլար , պունուն իշխն էսքիլէր մապէյնինտէ
մէշհուր պիր սէօհպէթ իմիշ՝ իհթիաճ տէնաաթ ու մա-
րիֆէթին փէտէր ու վալիտէսի տիր տէմէք : Պու վէճհ
իլէ Եգամ նէ՛ վազըթ կիւնահա կիրմէսիյէ իհթիաճ
սրղըղընը զայպ էթտի , մուգթագի օլան շէյլէրին էք-
սիրլիյինտէն սըգընթը տուլմաղա պաշաաը . քէնտի
գօլայլըղը իշխն իշ եափմաղա վէ՛ եէնիտէն եէնիյէ ա-
լեսաթլար իճատ էթմէյէ մէճպուր օլտու . օլ մէն օլուն-
մուշ միյվէտէն եէմէսէ իտի՝ պունլարը եափմադ լա-
զըմ կէլմէյէճէք իտի . եէտի՝ վէ՛ պու մէճպուրիէթէ

Թաւաշտիւ, նէվիճանտ շէյլեր իհտաս եթտի. վէ պու
իհտասլար պիր նէվ Եարատքճըլդ անյըմասը վէճհի
մէշուհ իւզըն միւսաիպէթ ալմանընտան՝ երլանըն աղ
զըյլա շէյթանըն Եւայէ վէ Լգամա՝ ու աղաճըն միյ-
վէսինտէն Եէտիյինիգտէ ալլահ կիւզի ոլաճագսընը տէ-
մէսի պու ֆիքրէ տահիհ չըգտը: Հաթտա՝ Եասաղը
պօզտու գլարընըն իւզէրինէ չօգ կէշմէտի, Եէնի պիր
շէյ իճատ Եթմէյէ մէճպուր ուտուլար:

Եղիւ քիթապըն Թարիֆի միւճիւպինճէ՝ շէյթանըն
Թէշվիքիյլէ ու միյվէտէն Եէտիքլէրի անտէ կէօղլէրի
աշըտը. վէ նէ՝ կէօրտիւլէր. քէնտի չըպիագըլլարընը:
Ու վագթէ տէք բուպա կիյտիքլէրի Եօղ ուտու. ֆա-
գաթ պիր միւհթաճըլդ տույմաղլար ըտը. չըպլագ կէզ-
մէլէրիյլէ հափա Թէսիրինֆէն նէշաթ Ետէճէք իլլէթլէրէ
միւպլթէյա օլմագ. գօրգուսու Եօգ. չիւն Եօլիւմ հիւք-
միւ ալթընտա օլմատըղը իչիւն պու Թէսիրաթտան իւ-
լէթ կէլէճէյի Եօղ ուտու: Վէ իւք կիւնահըտըր իթա-
աթսըղը գ օլմասըյա պունտան Եվլէլ կիւնահա կիր-
մէմիշ օլուպ՝ ութանմագ տախի պիլմէղլէր իտի. օլ վա-
գըթ իշէտիքլէրի իթաաթսըղը կիւնահը օլմասըյա՝
իւք տույուպ հիսս Եթտիքլէրի տախի. ութանմագ վէ-
այըպ օլտու, վէ պունուսն իչիւն ինճիր Եաիրաղընտան
փէշտիմալ նէվինտէ պիր շէյ Թէտարիք Եթտիյէր. վէ
ինսանըն իւք իճատը պու օլտու: Եղիւ քիթապլարըն
պու սիյագ իւզըն նագլ Եթմէլէրինի թապիաթի հալ
տախի թաստիգ Ետէր: Հալիա պու կիւն ինսանըն
կէյինտիյի բուպանըն պիր խըզմէթի վիճուտու հափա
նըն սօփուղունտան վէ նէմինտէն վէ սըճաղըն շիտտէթին-
տէն Նըֆը Եթմէք իսէ տէ՝ տիկէր խըզմէթի տախի
աւմէնին մալիւմի օլան վէճհ իւզըն Ետէպլինի Եօրթ:

մէք տիր : Տիւնեանն հէր հանկը թարաֆընա կիտիւ
միշ իսէ , տիւրլիւ պէ տիւրլիւ ըուպալարըւա վէ քիս
վէթլէրլէ առէմէր կէօրիւնմիւշէր . պաղըլարըն կիյ
տիյի սըգը վէ պաղըսընն պօլ . պաղընն ուզուն վէ
պաղըսընն գըսսա : Ահէր վար քի ահալիսի պաշնա
հիչ պիր շէյ գօմազ աչըզ կէզէր , վէ Գարա տէնիզին
Լնատօլու թարաֆը սէվահիլինէ եագըն Չէրքէզիստան
գըթասընտա Լըզֆաշ տէնիլէն միլէթին սէլէֆլէրի
իսիմլէրինտէն իսթիտալ օլունտուզունա կէօրէ՝ պաշ
լարընա հիչ պիր շէյ կէյմէղէր իմիշ , նասըլ քի Լմէրի
կանըն շիմալ թարաֆը գըթասընտա էլ ան թէրպիէ ալ
թընա կիրմէմիշ եապանի միլէթլէրինին պիրինի եւրո
բալըլար ֆոանսըզ լիսանընճա եինէ Լըզֆաշ մանեա
սընտա օլան Նիւ—Ռէի լուղէթիլլէ թէսմիէ էթմիշ
տիրլէր : Պաղը մէմէքէթին ահալիսի՝ այաղընա պիր
շէյ կէյմէյիպ եալընայագ կէզէր , վէ եալընըզ տապանը
թաշա տիքէնէ տօգունուպ ինճինմէսին վէ եարըլմասըն
տէյիւ այաղընըն եէրէ կէլէն թարաֆընը չարըզ
կիպի պիր շէյիլէ հըֆը էտէր . պաղըլարը տալիսի
պունուն մուղայիրի՝ այագտան սօվուզ ալմամագ իչիւն
չօրապ վէ մէստ եախուտ լափճին՝ վէ գունտուրա կէյէր
լէր : Լճէմիստանն ճէնուպ թարաֆընտա վէ Հինտիս
տանըն սըճագ եէրլէրինտէ պաղըլարընըն կէյտիյի ըու
պա եալընըզ արդասընը էօրթէր , կէօքսիւ աչըզ դա
լըր , վէ չիւնքի պու՝ հափանըն թէսիրաթընա կէօքիւս
վէրմէք սէմէք օլտուզունտան պիր պէհատըլըզ նիշա
նէսի ատտ օլունմուշտուր . ախէր տիյարլարտա վէ
սօվուզ պէլտէրտէ տալիսի էքսէրի փէհլիվանլար վէ
գունվէթ կէօթէրմէք մէրամընտա օլան զաթլար կէօ
քիւսլէրինի աչըզ թուլթարլար : Պաղըլարը ըուպալը

Իւզէրլէրինէ էյրէթի ալըրլար . գօլտարը չըպլագ գալըր . վէ տահա էնվաի բէսիմտէ բուպալար կէօրիւնմիւշ տիւրլէր . ֆագաթ հիչ պիր մահալտէ հիչ պիր միլլէթ կէօրիւնմիւշ վէ իշիտիլմիշ տէյիլ տիր , քի էտէպինի էօրթմէք իշիւն պիգայտ օյա . ճիւմլէսի քէնաիլէրինի պու թարաֆտան հըֆլ էթմէլէրի՝ բուպա կէյինմէնին իլք իճատընա սէպէպ նէ՝ օլտուղունու աշիքեար կէօսլ թէրիր , տէյիլ սօղուգ սըճագ թէսիրի , իլա ութման մագ օլմուշ օլտուղու աննաշըլըր :

Իմտի սէնաաթմա միւթապիգ շէյլէր պու միւնվալ իւզըն իճատ օլունմուշ իսէ տէ , ինսանտա իքի նէվ էօմր օլուպ , պիրի հայվանի վէ տիկէրի նաթգի , եանի՝ պիրիսի ինսանըն թէնինէ մէրպուլթ , վէ տիկէրի ագլընա վէ ճանընա միւթապիգ օլմաղըլա , սէնաաթ պուլուշլարը ինսանըն թէնճէ իճթիաճընը տօլտուրմաղա թային տիրլէր : Վէ չիւն պու միսիլիւ իճթիաճը ինսան քէն տիսի իճատ վէ դապուլէ՝ էթմիշ տիր՝ հիւսնիւ բիզասըլլա շէյթան ֆիթինէ վէ թէշվիգինէ ույմաղըլա , պունոււն իշիւն պունըարա տայիր պուլուշլար վէ մալիւմաթ քէսպ էթմէլէր ինսանըն քէնտի զիհնինէ հալալէ օլունմուշ տուրլար : Պունոււն իշիւն Սողոմոն իմաստուն՝ կիւնէշին ալթընտա (եանի տիւննատա) պունու՝ ճէմի մալիւ գալթըն թէֆթիշ ու թէֆէխսուսունա զիհնիմի վերտիմ տէյիւ թագրիր էթտիգտէն սօնրա՝ Ալահ պէնի ատէմէ կիւնէշ ալթընտա ֆէնա պիր էյլէնճէ վերտի տէր . տէյիլ քի իլմիլէ մախլուգաթը վէ քեաինաթը թէֆթիշէ ալմագ քէնտի սսըլ զաթընտան քէօթիւ օլա , իլա՝ պու թէֆթիշլէր պէնի ատէմին իճթիաճընտան նէշաթ էթմէ օլտուղլարը իշիւն՝ սէպէպլէրի ֆէնա տըր . չիւն օլ սէպէպլէր տիրլէր քի՝ ինսանըն պու ճիհանտէ թիւրլիւ :

տերտու մշտն գաթա վէ իրէթէ վէ էնվաի ֆէնալդլարա.
միւսլթէլա. օլմալա գաթու աչտը: (Դոդոմոլ. ա. 13)
Լաթին պու ճիւմէի թէ թիւ չէ թմէյէ ինսանն մա-
լէք օլտուղու գուտրէթ Ելլա՜ վէրկիսի օլտուղունու
քիմնէ ինքնար էտէմէլ. վէ ինսանն վադթի հալնէ.
նազարէն միւհթա՜. օլտուղու իլիմէրին հիչ պիրիսի զա-
թէն ֆէնա օլմալ. իլլա քէնտի իհթիաճընը տօլտուր-
մազ իչիւն էյի օլտուգտան մատէ՜ Ելլա՜. վէրկիսի օլ-
տուղու իչիւն տախի էյի տիրէր. վէ պու իլիմէրի գուլ-
լանըպ իլէրիլէթմէք. գուլվէթինի տախի Ելլա՜. ինսանա.
վէրմիչ օլտուղունու Սոդունն իմաստունն հալար. « քու
ինսանն պիղալէաթ մալիւմաթընը պանա օ՜ վէրտի »
տէտիքտէն սօնրա՜ պու մալիւմաթլար նէյէ տայիր. օլ-
տուգլարընը տախի իշար էտէր. վէ պունլար տրորլար
« տիւննանն իսթիհ. քիամը, խապիաթլարըն թէսիրի,
վադթըն պաշաննկըճը վէ օրթասը վէ սօնու. տէվիր-
լէրին թէպէտտիւլաթը վէ զէմանն տէվիր. սէնէլէրին
խիթամ պուլմասը. հըլորդլարըն մէվլըի. հալվանաթըն
ախլազը. ճանսվարլարըն զալըմլըը. բուզկէնարլարըն
շիտտէթի. ինսանլարըն քէլիմաթը. (հանի էնվաի լիսան-
լարա աշնա օլմալըզ). նէպատաթըն տիւրլիւ գըյաֆէ-
թէ տէյիշիւմէսի վէ քէօքլէրին խասսէսի. վէ պու պապ-
լէրտէ կէրէք կիզլի կէրէք աշիքնար հէյ նէ վար իսէ
պիլտիմ » տեր (Լմաստ. է. 17—21): Վէ պունլարա
տրդգաթ էթմէմիլտէ պուլուրուզ քի՜ պունլարը պիլմէք
հէր նէ գատար հալընըզ պէնի առէմէ մախսուս օլան
նաթըզ ճանն գուտրէթինտէն նէշաթ էտէն ազլ ու իտ-
րազ մարիֆէթիյէ օլուր իսէ տէ՜ ինսանն հալվանի էսմ
րիւնէ հարար շէյլէր տիրէր. կէօզիլէ կէօրիւնիւր վէ
էօլլիւյէ կէլիւր վէ հիսապըլա պուլունուր շէյլէր տիր-

էր. թէճրեպէ սլծընա արնըրորսր - վէ պունըպրէ
 հաղգընտա պիրիսի զարեաթ պիր շէյ պէլիլէմիշ իսէ
 թէճրեպէ օնու տօղրուբուր : Վէ քիշինին քէնտի
 մուհաֆագասը իշիւն իգթիզա էտէն թէրթիպաթըն իճ
 րասընա ախերին նասիհաթը իգթիզա էթմետիյի միսիւ
 լիւ՝ Հաղ թաալիա տախի պունըլարը աննամաղ վէ պիւ
 մէք իշիւն ինսանա իտրագ ու հերասէթ իհսան պույուր
 տուգտան սօնրա՝ հեր պիրինին հաղգընա իգթիզա էտէկ
 մալիւմաթլարը քէնտի սալըյա պունըպրա պրագտը .
 շէյյէ քի՝ պաղէն զարեաթ պէլիլէյիշ օլտուգտա պիլէ՝
 պիլ միւսաթատ օլ զարեաթլարըն թասհիհինի ախեր էհ
 լի տըղգաթ քիմնէլէրին թէֆտիշինէ հափալէ օլունմուշ
 կէօրիւր իւղ : Վէ պէյլէ տիլլէր քնագիտութիւն վէ
 աստղաբաշիու թիւն վէ հէքիմլիք վէ իլմի հէնտէսէ, վէ
 պրւնլարա գըյաս ախեր իլիմէր : Վէ պու լիմէր հեր
 նէ գատար պու կիւնէտէք գուսուրլու վէ պաղը խու
 սուստա զիյատէ տըղգաթլըա քէմալիլէթէ էրմէյէ
 միւ հթաճ ըսալար տա՝ պուլունանլարը գատարընտա ա
 զիմ պիր եանըլըգ հօղ տուր . չիւն ալիմ վէ սէնաաթ
 քիար քիմնէլէր պունըլարըն թէֆթիշ ու թասհիհինի գօ
 լալլաթմագ իշիւն տիւրլիւ ալեաթլար իճատ ու իհտաս
 էթմիլէր : վէ ուղապտա օլուպ իճատ էթտիլէրի ա
 զիմթլարըն արծընա կիրմէսի միւշքիւլ օլանլարըն հաղ
 գընա տիլլալիլէր վէ խուրտէպիլէր իհտասընտան մա
 տէ զիհին հօրուպ թապիաթ քէվիշինէ մուաֆըգ հի
 սապլար պունըմուշար : Տիւննանըն մէքէղն ալէմ օլուպ
 տիւննայէ վէ սէյիարէլէրէ (մօղրալլարա) նաղարէն
 քէնտի մէվըլինտէ աուրմասը, վէ տիւննանըն տիկէր
 սէյիարէլէրիլէ պիրլիքտէ կիւնէլին էթրաֆընտա տէվր
 էթմէսի, վէ այըն տիւննանըն էթրաֆընտա տէնմէ

օր պու միսիրիւ հիսապարըւ պուլունմուշ տուր :

Վիր թագըմ մալիւմաթլար տախի վար տըրլար քի՝
ասըլ իւրի ֆէյլէսօֆի տէնիլէն պուլնարտան իպարէթ
տիր . վէ պուլնարըն մագհարը ինսանըն էօմրիւ հայփա-
նիսինէ մերպուլթ օլմայըպ՝ էօմրիւ նաթգիսինէ միւթա-
ալիգ տիր . չիւնքի պուլնարըլա ինսանըն թէնճէ էյի վէ
րահաթ հաշամասընա տուհուլէթ հասըլ օլմագ . անճագ
քէնտի զաթը հագգընա պաղը կէօնէ միւշքիւլէրի հալլ
էթմէք պապընտա հարտըմ էտիպ ինսան զէհնիսի իրշատ
էտէր . վէ հալընըղ եէվմիէ կէչինմէլերինի տիւշիւնէն
քիմսէլէր տախի՝ հէր նէ գաաար պուլնարտան պիր մէն-
ֆաաթ կէօրմէյէճէքլերինի սաղ վէ սահիհ պիլիբլէր իսէ
տէ՝ եինէ օլ միւշքիւլէրին հագգընա մերագ էթմէքտէ
տիրլէր : Վէ պուլ մալիւմաթլարըն սըրասընա կիրիր շու-
սիւալէրին ճէվապը : Ինսան նասըլ օլմուշ քի հիչ եօղ
իքէն հասըլ օլուպ տիւննա իւզէրինտէ պուլունմուշ .
վէ էկէր միհնէթիլէ տօղուպ՝ մէշագգաթըլա հաշայըպ՝
էն նիհայէթինտէ պիր իլէթիլէ էօլիւպ չիւրիւմէք վէ
թօփրագ օլմագ իչիւն հարատըլմըշ ըսա՝ պու ագըլ վէ
էօլմէմէղլիյէ արզու վէ տիւննատէ զկըրինի տայիմ
էթմէյէ հազվէս նէտէ՝ն տօլայը օլա : Եօմրիւնիւ սալիհ
վէ տօղու վէ ֆաղիլէթիլէ կէչիրէնլէր սըզընթըտա վէ
ախէրին զուլմու ալթընտա էզիլիր իքէն՝ ախէրինէ քէօ-
թիւլիւք էտէնլէրին վէ էվ հըգանլարըն վէ խըրսըղա-
ըն վէ գաթիլլէրին րահաթ էօմիւր կէչիրմէսի վէ քէն-
տի ճիւնհալարընըն ղաղէպլինի չէքմէմէսի նէ՝ տէմէք օ-
լա . էկէր պուլնարըն հէր պիրինին աաալէթ իւղըն միւ-
քիաֆաթը օլմայաճագ իսէ՝ ֆաղիլէթին էյի օլմասընըն ,
վէ քէօթիլլիւլիւն քիմսէնին մագպուլի օլմայան վէ զէմմ
ու ֆասլէ լայըղ մէվաուտէն օլմասընըն աասըր նէ՝ տիր .

Նե՛ իշխն քեօթիւլիւք տէտիյիմիզ էյիլք՝ վէ էյիլք տէ
տիյիմիզ քեօթիւլիւք սայրլմամըշ . չիւնքի էկեր ինսա
նըն էօմրիւհէալընըզ պու տիւնեաիլէ պիթիպ սօնրայա
պիր շէյ գալմայաճաղ ըսա , քիշիէ ֆարզ՝ օլուր պու
տիւնեատէ րահաթ էօմր կէչիրմէսինին գօլայընա պագ
մաղա , վէ հէր նէ՛ քի պու միսիլիւ մէրամէ էրիշմէյէ
եարար իսէ՛ օլ շէյ էյի օլուպ , օնուն մուղայիրի քեօ
թիւ օլմալը . վէ պու հիսապճա՝ էյիլք վէ քեօթիւլիւք
իսիմէրի թէրս գօնմուշ օլմաղ մը : Անճագ պիր թա
րաֆտան տախի կէօրիւր իւզ քի ինսան էօլիւր . կէօ
միւլիւր . վէ թօփրալըն իշխնտէ վիճուտի չիւրիւր , տա
ղըլըք . վէ էն նիհայէթի թօփրագ օլուր . պու հալտէ
հայլը միւշքիւլ տիւր քի օլ միւքիաֆաթ քիմէ՛ օլաճագ .
չիւն օրթատա քիմնէ գալմազ : Ալէլի քի ինսանըն պիր
տէ ճանը վար տէնիր . ֆագաթ ինսանըն եալընըզ քէն
տի ազլընըն տէլալէթիյլէ գալըր իսէ՛ օլ ճան հագգընա
տախի ուճու պուլունմազ միւշքիւլէրէ տիւշէր : Ին
սան սաղըզան օլ ճան տէտիքլէրի զաթ նէրէսինաէ տիր .
վէ էօլտիւլիւնտէ թէնտէն ալըլըրսա նէրէյէ կիտէր .
վէ կիտէճէի եէրի նաճըլ պիլիւր վէ նաճըլ պուլա պիւ
լիւր , քի թէնիլէ պիրլիքտէ օլտուղու վագըթ՝ պու խու
սուստա հիջ պիր մալիւմաթը օլմատըգտան մատէ՛ էկեր
պիլմէք տէտիքլէրի շէյ ճանըն գուվլէթլէրինէ մէնուլթ
մախսուսիէթլէրտէն իսէ , չօղլարը քէնտիլէրինին ճանը
վար օլտուգլարընը պիլմէզ : Վէ պու ճան պագը գա
լըպ՝ թէնին րահաթ կէչինմէսի իշխն թէնիլէ պիրլիքտէ
ալտէրինէ էթտիյի զարարըն վէ քեօթիւլիւքլէրին միւ
քեաֆաթընը եալընըզ քէնտիսի նաճըլ չէքսին :

Պու միսիլիւ սիւալլէրին ճէվապընը ինսան քէն
տի ազլընըն գուվլէթիյլէ պուլմաղա գալըրշսըն . կէօ

ընթին քի նէ գարմագարը պոռլուչար վէ զիւհմէր շն
գար մէյտանա . պիրի պիր տիրլիւ սեյլէր . տիկէրի
օնուն մուղայիրինի սեյլէր : Ասքին պու պիր պիրինէ
մուղայիր սեյլէյէնէրին ճիւլէսի տախի ինսան տըրլար .
ագըլլարը վար , վէ սեյլէտիքէրի քէնտի ագըլլարընըն
պուլուշու տուր . անճագ հանկըսընըն սեօզիւ տողրու
վէ հանկըսընընքի էյրի օլտուղունու նէրէտէն պիլմէլի :
Ինսան ագըլ պունու էկէր թարթմաղա գատըր հսէ՝ նէ
իչիւն սեօլլէրի պիր պիրինէ մուաֆըդ տէյիլ տիրլէր :
«Այգ , տիւնհատա նէ գատար աստղարաշիս վտըր ըսա՝
այլն տիւնհատան նէ գատար ուղագ օլտուղու սօրուլ
տուգտա ճիւլմէսի պիր պիրինէ մուաֆըդ ճէվապ վէ
րիրլէր . վէրէմ իլլէթինին սէպէպինի հէր հանկը հէքիւ
մէ սօրարսան՝ պիր թարդ ճէվապ ալըրսըն , գերս պուն
լար թէճրիւպէ վէ էօլլիւ վէ թէշրիհ ալընընա կիրիրլէր
Տէմէք տիր քի՝ ագըլնըն կանկընըն տողրուլտաճագ պիր
շէյ վար տըր : Եւ . ինսանըն էօմրիւ հայվանիւխէ մէր
պուլմ մալիւմաթլար զըմնընտա օլան դալիսթալտա տող
րուլտուճու պուլունուպ՝ էօմրիւ նաթգիսինէ Խ Եանի
քէնտի ճանընա վէ ֆիրքրինէ տայիր օլան մալիւմաթլար
խուսուսունտա ագըլ շաջըրըր իսէ պունու տողրուլմա
ղա հիչ պիր շէյ թախսիս ու թային օլունմամը մը :
Իրմաթտէ՝ ճան թէնտէն ալտա իքէն՝ թէնճէ իլիմէր
տէ վէճհի մէշրուհ իւզըն Եանրլմանըն էօնիւ կիւնտէն
կիւնէ ալընըպ կանկըլլար էքսիլմէտէ օլտուգտա , ճան
ճա իլիմէրիտէքի պուլունան կանկըլլար միւտէմ գալմա
լմ մը Խ Խայլըր . պունու տէմէք խաթա տըր . պունա
լըն տախի սահիհի օլմալը , վէ պիլզիմ աննայլպ թանը
յաճաղմըրդ Եօլտա օլմալը , քի հէր քէս պու պապտէ
իչիթտիքէրլինի վէգն էտէ պիլսին : Վէ պու միսիլի

մալիւմաթլարն սահիճիք վէ զնէսի տին թալիմաթը տըր .
չէյլէ քի տին օլմատըղը եերտէ իլմի փէյլէսօփի տէնի .
լէն՝ սահիճինի զալիւմաթընտան այրոսճաֆ պիր գօլայըղ
օլմատըղը իչիւն տայմա սաֆաթ տըր : Եսլան տըր տէ-
մէյիլ . եալանըլա գարըղըֆ օլտուգտա եալանը սահիճ
տէն այրոտ էթմէք միմքինսիֆ տիր :

Խ Ի Ի Մ Ի Ի Ք Ե Թ

Եֆէնտիմիֆ տիւնեա իւզէքինտէ պուլունտուղու
փափըմ էթտի տէյիւ նալլ օլունան միւճիւզաթլարա
ինանայան քիմսէլէր՝ քէնտի ինանմալարնա հազ
վերմէք իչիւն պազէն սախտէ միւճիւզաթլար կէօրիւն
միւլ օլտուղունու վէսիլէ էտիպ տերլէր . եալան միւ-
ճիւզաթ օլտուղունու պիլէն ատէմ հէր նալլ օլունան
միւճիւզաթլարա թէվէքէլի ինանմալը՝ մը : Եզըլա
տահա մոսաֆըղ տէյիլ մի քի էվվէլճէ նալլ օլունան
լարը վէզն ու թէֆթիչ էյլէսին , վէ պու հալտէ՝
հէր միւճիւզաթլարը պիրտէն լէտտ էթմէք , եախուտ
հիչ տէյիլ իսէ շիւպհէ ալթընա ալմաֆ՝ զիյատէ ազըլ
լըլըղ օլմազ մը :

Պու սիւալտա ինսան ազլւնըն էրիշինէ վէ գուտ
րէթինէ ազլմ պիր գուվվէթ . վերմէք կէօրիւնիւր :
Հունա շիւպհէ հօգ տուր քի ազըլ սահիպի օլան ի-
շիթտիլինին սահիճիլինէ էրմէք իչիւն պիր ալ զիճ
նինի հօրմայը . հէր պիր շէյէ քօօր քիօրունա ինանմաֆ
համաֆաթ օլտուղունա շիւպհէ հօգ տուր : Փաֆաթ
ազըլ էրմէսիյի շէյլէրին հիչ պիրիսինէ ինանմայըլ
ճիւմլէսինի պիրտէն լէտտ էթմէյի գուրմաֆ տախի
օմտան աշաղղ համադաթ տէյիլ տիր : Քիրա՝ թէվէ-

քելի ինանմամադտա տա՝ տողրու վէ սահիճ պիր շէյի
 ինանմայր պրետտ էթմէք թէ Տիքէսի օլուր : Ալէլխու
 սուս՝ հիչ պիր շէյի ինանմամադ՝ հէր շէյի ինանմա
 տան զիյատէ միւթալաա էքսիքլիյի նիշանէսի տիր :
 Օհրա հէր շէյի ինանան քիմնէ եալան պիր շէյի կեր
 չէք եերինէ եութաուղունտա տախի՝ օնունուլա պազը
 սահիճ վէ հազ գափայիտլեր դապուլ էթմիշ օլուր ,
 քի կերչէքլիյին փարչալարը վէ գրոնթըլարը տըրլար .
 անճազ ինանմայան հիչ պիր շէյ գապուլ էթմէզ , վէ
 ինքեարտան ինքեարա՝ ֆիքրին զայըֆլատըր : Օհրա
 թէնին պէսլէնմէսի թաամըլա օլտուղու միսիլիւ՝ ֆիք
 րին տախի պէսլէնմէսի սահիճ մայիւմաթլարըլա տըր .
 վէ նասըլքի միտէ ճէմի եէմէքլէրտէն քերիճ կէթրիսլ՝
 պաղըլարը պօղուզ վէ մուզիրը օլտուղունու պահըլա
 հիչ պիր շէյ եէմէզ իսէ՝ վիճուտունու զայիֆլէտիր .
 վէ էն նիհայէթինտէ մէվթինէ սէպէպ օլուր . քեզալիք
 պաղը շէյլէրտէ եալան վէ սախտէքեարըլզ վար օլտու
 ղունու վէսիլէ էտերէք՝ ֆիքրի պէսլէմէյէ թային օլու
 նան հազըղաթլարըն ճիւմէսինի պիրտէն ըտտո էթ
 մէնին սէմէրէսի՝ ֆիքրին զայըֆլուղը տըր : Ալու սէ
 պէստէն՝ պաղը եալանլարը սաֆտէրունճա կերչէք զանն
 էտերէք ինանմադ՝ ճէմի նազլ օլունանլարը պիրտէն
 կերչէյի եալանտան ֆարգ էտէմէտիյինի պէհանէ էտէ
 րէք ինանմամադտան զարարըլզ տըր : Ալունուն իչիւն
 տիւր քի՝ չիւն ինսան ֆիքրի հէր շէյի վէզն էթմէտիյի
 իչիւն չօգ շէյլէրէ պիլա թէֆտիշ ինանմաղա մէճպուր
 օլուր , տինճէ իթիգատլարը գըսաա քիմնէլեր էքսերի
 էօյլէ շէյլէրէ ինանըլար քի՝ ախերլէրի , վէ չօճուզլար
 տախի օնլարա ինանմաղը տէյիլ , տիյնէմէյի վէ սէօյլէ
 մէյի պիլէ պըրպ սայարլար , Չօգ տէֆա պիրի պիրինէ

զրտ շէյլերին տէ զըտըղընն ֆարգընտա օլմայըպ Ռաս-
բալըն « իմանսըղար կիպի հէր շէյէ ինանըր քիմնէ պու-
լունմ » » տէտիյինի թաստիգ էտէրլէր :

Պիղ հիշ պիր շէյէ ինանմայանլարտան տա օլմայա-
լըմ, հէր շէյէ ինանանլարտան տա . իլլա ինանմամըզ-
տա տա ագըլ գուլսնըպ՝ ագըլըզա տանըշալըմ, տէ-
յիլ ծնու՝ քի էօյլէ շէյ օլա պիլեր մի . զիրա ինսան ագ-
լը Ալլահն գուտրէթինին էօլլիւսինէ հուտուտ գոյա-
մատըղը իչիւն՝ օլա պիլեր տէմէսինէ տէ իթիմատ օ-
լունմազ, օլամազ տէմէսինէ տէ : Սահիհի վէ եալանը
վէ շիւպհէլի ալըրտ էտէլիմ : Ալիմիքտէ իւչ տէրէճէ
վար տէմիշ մէգքիւր Ռասքուլ . պիրի՝ հէր շէյէ շիւպհէ
էթմէքպիւռոնն տէնիլէն ֆէյլէսօթլար կիպի , քի քէն-
տիլերինին վար օլտուգլարընա տախի շիւպհէ էթմէյի ճա-
յիղ կէօրիւրլէր : Իքինճի՝ հէր պիր շէյի սաղ վէ ին-
քեար օլունմասը միլքինսիղ իսպաթլարըլա գապուլ էթ-
մէք . նասըլ քի մաթէմաթիքա իլմինտէ օլուր . կէօն-
նէնին իւչ քէօլէսի օլմայը տըր , վէ տէօրթ տէֆա տէ-
քիզ՝ օթուզ էքի էտէր կիպի մատտէլէրտէ : Իւչիւն-
ճիւ՝ միւթիւ քրիստոնէանըն ինանմասը : Լազըմ քի
պունլարըն իւչիւ պիրտէն պիր քիմնէտէ պուլունսուն .
շէօյլէ քի՝ լազըմընա կէօրէ պաղէն շիւպհէ էթսին ,
սաղ իսպաթ արասըն , վէ պաղէն տախի սաղ իսպաթ
էքսէսինէ տիւշմէյէրէք ինանսընս Վազա՝ պու լաղըմ
իչօրէյի հէր ատամ պուլուպ ֆարգ էտէմէզ . անճագ
ինսան ագըլընն հայաթը վէ գըվամը՝ պունու արայըպ
պուլտուգտա գամիլ թութմագտա տըր :

Սէօյլէտիյիմիզտէն հալիյլէ իսթիտալ օլունուր քի՝
պաղէն վէ պէլքի փէք չօգ տէֆա եալան միւճիւզաթ-
լար օլմասընը պահսիլէ միւճիւզաթլարա քիւլլիէն ի-

Հանձնադր ազգային տիր : Տիեռնատա՝ Հանկր սահիճ շէյ վար տրր , քի օնուն զարգը վե թագլտի օլմամըշ օլա : վե պու սեպեպիլե սահիճէրի տե րետտ էթմեք ճայիզ օլա՝ էլիմիզտե սաղ թուլթաճադ նէ գալար : Լաքին տէյեճէյիմիզ հարմարզ պոն տէյիլ տիր : Եւրֆին պիրի տեմիշ տիր քի՝ հեր հալան՝ պիր տօղրու նուն՝ ատամ ալտութմազ իչին հալիլմըշ թագլտի տիր : Վէ պունուն սահիճ օլտուղու չիւպհե ալթընա կիրմեզ : չիւնքի հալան չըպլազ օլուրսա՝ ինսան ֆիքրինե մուաֆըզ օլմատըղը իչին ինանըլմազ : Իւզերինտե մուլթազա սահիճ քիսլեթի օլմայր :

Եւայսն միւսիւզաթլար օլմասը՝ նիշանե տիր քի սահիճէն միւսիւզաթ օլուր : նասըլ քի գալպ ագճէ՝ օլ սիքքեաե խաս ագճէ պուլունմասընա նիշանե տիր : զերա պիր նեվ ագճէին խասը օլմատըղ ճա՝ օնուն գալպր տալի օլմազ : Գալպազանլար նէ՝ իչին գալպ ագճէ հափարլար : տէյիլ մի քի օնու խաս եերինե կէչիլմեք իչին : Վէ խաս եերինե կէչիլմեյե ումուտ նետէն նեշաթ էտեր : տէյիլ մի քի խասը վար օլտուղունու պիլիր : վե օնուն սիքքեաինի թանըր : վե քենտի գալպը նըն սիքքեաինի տալի միւլթինի մերթեպե օնա պենդետիր քի հեր քէս գօլպ պլասնըն : Ինսան աարսըղ շէյե ալտանմազ : Վազր հալանճըլար պիր խասթե հանընա կիտիպ՝ սանա պիր մաճուն վե պիր հապ վերիի իմ , իւչ կիւնաէն սաղալըր իչինե մեշղու օլմաղա դուտրեթ քեսպ էտերսին տետիյինաե , էկեր օլ խասթե պիլմեզսե իտի քի չօգ խասթէր մաճուն վե հապ ալմաղ ըլա ֆիլ վազը ազ վազըլթտա մաղալմըշ տրըլար , օլ հալանճըլա ինանըլ մը ըտը : Եւայսնընն վատինին հալան օլմասըլ աարլ լազըրտընըն քենտիսինտե տէյիլ տիր : զիրա էջ-

լէ օլսա՝ ինանան պուլամազ. իլլա սէօյլէտիյի լազըլըտը
նըն օլ խասթէյէ վէ օլ մաղիւճէյէ մինասիպէթսիզլիյինտէ
տիր. վէ խասթէ պունուն ֆարդընտա օլամազ: Լաքին
նէ տէքսին օլ խասթէյէ քին պազը հէքիմ իմ տէյէրէք
խասթէյի ալտատըպ ազճէսինի ալանլար վէ միտէսինի
ֆաիտէսիզ իլաճըլա տօլտուրանլար պուլունուր տէյիւ
պիլէրէք հիչ պիր հէքիմ եանընա օղրաթմայա. օլ քիմ
սէ նանըլ սաղալըր. մէկէր թապիաթ եարտըմ էտէ:
Ֆրադաթ պու հիպի պիր իլլէթ ֆիքիրտէ օլուրա՝ թա
պիաթըն եարտըմ էթմէսինտէն տախի ումուտ եօզ տուր:

Պու սէօյլէտիքլէրիմիզի գապուլ էթտիրտէ, չիւն
եմընի միւճիւզաթլար օլմասը կէրէքլէրինին տախի պու
լոնմաքընըն իսպաթը տըր. վէ օլ կէրէք միւճիւզաթ
լար նազլ օլունտուղու վէճճ իւզըէ ֆիլ վազը օլմուշ
լաք մը տէյիւ թասհիճ էթմէք՝ ինսան ֆիքրինին քէն
տինտէ թաշտըղը վէզնէիլէ օլամազ. նազլ էտէնին եա
լան սէօյլէմէլ օլտուղունա միւթալիզ պիր մատաէ տիր.
վէ քրիստոնիալըղըն շէրէֆ պուլմասընա աւաս օլան միւ
ճիւզաթլար Եստուածաշունչտանազլ օլունուրլար, չիմ
տի Եստուածաշունչուն նազլէրինին սահիճ օլտուղունու
թ էֆթիշ էթմէք լազըմ կէլիր:

ՀՈՌՈՒՄԵ ԻԹԻԿԵՏԻՆԵ ՆԵՕՒԵՐԷՆ ՎԵՅՈՅ ԵԿԵՂԵՅԵՐԱԿՆ ԻԹԻԿԵՏԻ

Պու ամֆա բարլարըն եանըլմազ օլմասը իչիւն, վէ
իլլէնէճէք կիւնասլարը աֆիլ էթմէյէ գուտրէթի օլմազ
իտտիասը իչիւն սէօյլէյէճէյիզ. չիւն Սաֆա զազէթասը
վէշնուր պէշ սիւպլարըն իչիւնամէ պունլարը տախի տէլը՝

էթմիշ տիր : Պադաթ պիզնմ գաւլիմիղ օ ուտու քի՝
հայոց եկեղեցիսին տիննտէ վէ իթիգատընտա հռոմա-
տան զաթէն փորդ օլմատըղընը աննատաճաղ ըտրգ , վէ
մատտէ պուռնուն իւղէրինտէ խտի : Իմտի՝ բաբլարըն
եանըմաղ օլմասընը հռոմա եկեղեցիսի տախի տին մատ-
տէսի տէյի թուլթմուշ տէյիլ տիր : Պիլըր իմ . Մասիս
պուռնու ինանմաղ , օնուն իջին ասըլ լաթին քիթապլա-
րընտան պուռնա շէհատէթ իղթիղա էտէր չ զիրա հռոմա-
նըն իթիգատընը լաթինլէրէ սօրմալը , նասըլ քի հայոց
եկեղեցիսին իթիգատընը տախի պիզնմ հայրապետէրէ
սօրմալը :

Լուքա եպիսկոպոսու Անտելմոս , քի հռոմա եկեղե-
ցիսի սուրբար սրբասընա գայուպ Մարտըն 3 իւնտէ
զէքրինի էտէր , է . Դրիդօր բօբ իջին եափտըղը թէ-
սահհուսնամէնին (ջատագովութիւն) իքինճի գըթա-
սընտա՝ իքինճի Աիկողայոս բարըն՝ սէքիզնճի ընդհանուր
ժողովքուն սիճիլինի բէսիտ ու թէրքին էթմէսինի
նաղլ էտէրէք տէր . « պէօյլէ ժողովքարըն հիւքմիւնիւ-
րէսիտ էթմէյէ բարլարըն սէրահիէթի օլմամալը , վէ Աի-
կողայոս բօբ պուռնու էթտիյինտէ՝ մատամ քի ինսան ը-
ալ , պօշ պուլունմուշ վէ եանըմըլ օլուր : »

Լաթին եկեղեցիսինին մէշհուր աստուածաբանլարըն-
տան պիրիսի , Անթոնալը Օգոստինոս , էլէլէյի էի-
թիւնիւն իճմալէ նամըլա եափտըղը քիթապընտա բաբա-
նըն կէրէք բուհանի վէ կէրէք տիւնհափի հիւքիւմէթլէ-
րի հագզընա զիյաուէճէ միւպալիղէ էտէր իսէ տէ՝ սը-
րատա շու քէլամը տախի եազմըլ տըր . « բօբ պաշգա
պիր ճիւնհարլա աղլ օլմամալ , եալընըլ հերետիկոսլուղա
տիւլէր իսէ աղլ օլա պիլըր . վէ պէօյլէ օլտուղու հա-
տէ տախի՝ եալընըլ ընդհանրական ժողովք օնու աղլ է-

տէ պիտի չէր հերետիկոսութեան տիւնը պիտի բաց Եօր տիւք տէն սօնրա տախի՝ հազգընա մէջիսճէ թէփտիշ օլունարագ հերետիկոսութեան իշամը օլունուր : Դ Պլանտան թապիսթըլա աննաշըլըր քի՝ բարըն քէնտի զաթընտա եւ նըլմաղըգ թանըմամագ հոմա եկեղեցիսինն աստուածաբանարընտա վէ տօնել էթտիյի սուրբարտա տախի վար տըր . եկէր տին մատտէսի սայա բարըլար՝ մուղայի րինի սէօլէյէն տէյիլ քի սուրբ , իլա հերետիկոս սայըլմալը բոր : Պու մատտէնն հազգընա պունտան զիյա տէ սէօլէյէճէյիմիգ եօգ տուր : Մատամ քի տին մատտէսի տէյիլ տիր , բարա եանըլա պիլըր տէյէն տէ՝ եւ նըլմաղ տէյէն տէ՝ տինէ գարըլ եախուտ մուաֆըրգ պիր շէյ տէմիշ օլմաղ : Մատտէ շունտա տըր քի՝ տիեղերա կան ժողովքարտա եանըլմագ թանըմամալը , վէ չիւնքի պու միսիլիւ ժողովքարըն եա ասալէթէն եա վէքիլէթէն րէիսիյի բարանըն մէմուրիէթինէ բաճի տիր , վէ

1 Պու աստուածաբանըն սէօլէտիյինտէ՝ պիղէ պիր միւշքիւլ կէօրիւնիւր : Բնդհանրական ժողովքտա բար րէիսի մէջիս մագամընտա օլմագ շարթընտան օլունպէ օլէ պիր մէջիս բար հազգընա նասըլ տալա կէօրմէլի . մէկէր եվէլէճէ պիր տիսէրինի օլ ժողովքա րէիս օլմագ իչիւն բար էթմէլի , քի սապըգ բարըն ճիւնհասը թէպէյիւն էթմէքսիզին աղլ էթմէք տէմէք տիր , եա խուտ բարը մէջիսէ րէիս գապուլ էթմէվէլի , վէ պէօլէ ժողովք ընդհանրական օլմագ : Վէ պու վէճհիլէ Օգոստինոսուն չօնլէլիոմ՝ ճէնէրալի տէտիյի՝ առէթա ընդհանրական տէմէյիլէ աննաշըլան ժողովք օլմագ . զայիթ չօգ եպիսկոպոսարտան միւրէթթէպ պիր ժողովք տէմէք օլուն , Պունու տախի պիլմէք կէրէք տիր քի՝ պու Օգոստինոսուն Էրանէլի սըրասընա կէչմիշ տիր տէրէր :

պուլ ժողովքար եկեղեցի տէմէք օլուպ՝ պուլար Եանը
լա պիլիւրէր տէմէք եկեղեցի Եանըլա պիլիւր տէմէք տիր.
վէ պուլ սէօզ տախի բրօզէօզան մէղճէպինին բուհու
տուր, քի եկեղեցիտէն լանէթիլէ բէտտ օլունմուշ օլ
տուգլարը իչիւն՝ եկեղեցի Եանըլար տէմէք հիսապլարընա
վէք ուշղուն կէլիւր իօէ տէ՝ պիրտէն պիրէ սէօլէմէյէ
ճէսարէթ էթմէզլէր. բաք պիլիւրախն ժողովք իլիւսէ
վիլիլէն պիլիլէ Եանըլմաղ տէմէնին իչիւտէն շու տիրը
Եանըլա իշար օլունան լուղէթլէրի քէթմ էտիպ՝ բաք
Եանըլմաղ տէմէք հոմա եկեղեցիսինին իթիգատը պա
պընտան տըր տէյիւ Եութտուրմաղը սուհուլէթլէ կէօր
միւշլէր. սօնրա Եանըլ Եանըլ՝ եկեղեցի Եանըլմաղ տէ
մէյի տէ ինքիար էթմէյէ Եու աշմազ իչիւն:

Հէլէ իշլէնէճէք կիւնահլարա բաք ներողութիւն
վէրիւր տէմէք՝ հիշ պիր ֆուէնկ աստուածաբանը քիթա
պընտա կէօրիւմիւշ շէյ տէյիլ տիր: Պունուն իչիւն
պու փարչայէ աղա ճէվապ վէրէմէյիզ. իֆտիրայէ ճէ
վապ նէ կէօնէ վէրիլիւր օլտուղունու պիլմէիզ. սալթ
պու մատտէ հոմա իւզէրինէ Եանըլ վէ իֆտիրա տըր
տէմէյի միւքնաֆի սոյարըզ: Սէօլէտիլինի իսպաթ էթ
մէք Սաֆա զաղէթասընըն իշի տիր. ֆագաթ շունու
մէզքիւր զաղէթանըն միւսաննիֆինէ իսթար Եանըլի քի
իշլէնէճէք կիւնահլարա ներողութիւն վէրմէք պապընտա
իսպաթլարընը լաթին աստուածաբանլարտան վէ հոմա
եկեղեցիսինին գապուլ էթտիլի քիթապլարտան կէթիւ
սին. զիրա իֆտիրա տըր տէնիլէն պիր մատտէ խուսու
սունտա տիւշման շէհատէթի վէ տիշարտան իսպաթլէր
մէսմու տէյիլ տիր:

Պէշիւնճի սիւալի շու ուտու քի, « էկէր հայոց Ե
հիւղեցի պուլարը դապուլ էթմէզ սէ, (նասըլէ պիլի

տախի գապուլ էթմէտիյինի սաղ պիւր իղ), աճապա
հռոմա եկեղեցիսինտէն ուղազլանըպ բրօդէսդանըղա
եազլաշմըլ օլուր մու: » 1) է ճէվապըմըլ պու տուր:

Սէյլէտիյի մատտէլէրին իշինտէն զաթէն տին ու
իթիգատա տայիր օլանյարը հայոց եկեղեցի գապուլ է-
տէր օլտուղու պուլնտան էվվէլ Ս. Հայրապետէրիմի-
ղէն վէ. եկեղեցիմիղին քիթապլարընտան իսպաթ օլուլն
տու. վէ պուլնյարը գապուլ էթմէյէն տէյիլ սալթ հը-
ռոմա եկեղեցիսինտէն, իլլա Հայ. եկեղեցիսինտէն տա-
խի ուղազլանըպ՝ բրօդէսդանըղա եազլաշմըլ օլուր:
Բարըն եանըմազ եախուտ եանըլըր օլմասը խուսուսու-
նու Հռոմ. եկեղեցիսի քէնտի իթիգատը պէնտլէրինին
սըրասընա գօմուշ օլմատըղը իշինն՝ պուլնտա. օլան փարգ-
տան բրօդէսդանըղ չըգմազ: Իշլէնէճէք. կիւնահարա
բար ներողութիւն վէրիւր զանն էտէն չիւն պու իփտի-
լայը բրօդէսդանյարտան էյրէնմիշ տիր. տէյէվէմ քի
պուլնուլնուլա տինճէ օնլարա եազլաշմըլ օլուր. լաքին
հռոմայա իփտիրա էթմէք իշինն բրօդէսդանաղղը դուլ-
լանմասը նէտէն նէշաթ էթմիշ օլտուղուլնու տա ան-
նայամամ:

Ք. Ի. Լ. Ի. Ս. Է. Թ. Է. Վ. Ե. Բ. Ի. Խ. Ի. Ն. Տ. Է. Ն.

Պ. Ի. Բ. Փ. Ա. Բ. Չ. Ա.

Լէֆէնտիմիղէն 391 Թարիխինտէ Ս. Թեոդոս
փատիլահէն վի. քէլասընտան Հռու փինոս նամ քիմսէ
Դատը քէյո եազընլարընտա պէր քէյոտէ քէյոտի մաս.

Դաժնըյա պիր քիլիսէ եափտըրտը . վէ քէոյիւն իսմի ծն
տան սօնրա Ռուֆինեան սէոյլէնտի : Եկեղեցի Ս .
Պետրոս վէ Պօղոս առաքեալարն իսմիյն եափըլըշ
օլտուղու իչիւն Ըթօւթօլէրօն տէնտի . վէ օծումու
զիյնէթլիճէ օլտուն տէյիւ Հռուփինոս քէնտի մասրա
Քըյա ուղագ եերլէրուն տախի Հայլը կպիսկոպոսլար
կէթիրթտի : Ս . Եւագըր պոնտացի մէշուր ճգնաւո
րու տախի չաղըրթտը , վէ օլ վագըրթլարն մինասիպէթ
սիզ պիր առէթինէ կէօրէ , Հռուփինոս օլ անէտէք
մկրտել օլմուշ օլմայլալ՝ օլ զիյնէթ կիւնիւ մկրտել օ
լարագ՝ Ս . Եւագըր քէնտիսինէ կնքահայր էթտի :

Պու մինասիպէթիլէ օլ դատար կպիսկոպոսլար պիր
մահալէ թօփլանմըշ իքէն պիր տէ եկեղեցական ժողովք
էթմէյի մինասիպ կէօրիւպ Տատամպօլա կէչալիլէր . վէ
օլ սէնէնին Սեպտմբեր եիրմի տօգուղունտա պու ժո
ղովք օլտու : Հաղըր պուղունան կպիսկոպոսլարն մէշ
հուլլարը ըտըլար Տատամպօլ պատրիարքը Կեքտառի
ոս , Եղէքսանդրիա պատրիարքը Թէոփիլոս , Ընտիգը
պատրիարքը Փլարիանոս , Գայսէրի մետրապօլիտի վէ
Ս . Բարսեղ կեսարացիին չըրաղը Հեղադիոս , Ս .
Գրիգոր նիւսացի , Իկոնիոն կպիսկոպոսու Ս . Ըմփի
լոքիոս վէ տիկէրլէրի :

Օլ էսնատէ Երապիստանըն Պետրա նամ շէհրինին
կպիսկոպոսլուղու հագգընա Եգապիոս վէ Բագադիոս
նամ կպիսկոպոսլարն պիր պիրիյլէ մարաղասը օլուպ
մէղքիւր շէհրին կպիսկոպոսլուղունու պիր պիրինտէն
գափմագ իսթէրլէր իտի . վէ Եգապիոս ղալիպ կէլիպ
Բագադիոսու աղւ էթտիրմիշ վէ քէնտիսի ծնուն եերի
նէ կէչմիշիտի : Պու տափա ժողովքուն հուղուրունա
չըրտը , վէ մէղքիւր իքի կպիսկոպոսլար ժողովքա տա :

վեթ օլունուպ՝ տավարը օլտուղու իջին օլ պիր ե-
պիսկոպոսարն հուզուրունտա այադտա տուրմալարը
էմր օլունտու : Չին Բագարիոսուն ազլի եալընդ ի-
քի եպիսկոպոս հիւքմիյլէ օլմասը թաւտիգ օլունմուշ
ուտու . Լնկիւրիւ եպիսկոպոսու Երաբինոս մէճլիս-
տէն մաթլուպ էթտի քի , իքի եպիսկոպոս պիր եէրէ
կէլիպ՝ տիկէր պիր եպիսկոպոսու քէնտի մէճլիսէրին-
տէ հազըր օլմատըղը հալտէ աղլ էտէ պիլիւրլէր մի՝ էտէ-
մէզլէր մի , պիլ միւշալէրէ պունա պիր դարար վէ սի-
ճիլ վէրիսին : Եղէքսանդրիա պատրիարքը թէոփիլոս
ճէվապ վէրտի . պէնճէ՝ պիր եպիսկոպոս աղլինին հագ-
գընա իւչ եպիսկոպոս տախի պիր եէրէ կէլսէլէր հիւք-
մէ դատըր օլմամալը տըրլար . օլ ճիվարըն ճէմի ա-
ռաջնորդարը վէ եպիսկոպոսարը ճէմ՝ օլմալը տըրլար .
վէ տավասը կէօրիւլէճէք եպիսկոպոս տախի պիղզաթ
հազըրի մէճլիս օլմալդ : Ըտամալօլ պատրիարքը՝ Կիք-
տառիոս՝ թէոփիլոսուն սէջլէտիյինի առաքիալարըն
կանոնունա մուափըգ պուլուպ պէյէնտի . Ընտիղք
պատրիարքը Փլաբիանոս տախի , վէ օնտան սօնրա մէճ-
լիստէ պուլունան ճէմի եպիսկոպոսար պիլ իթլիփադ
րաղի օլուպ դարար վէ իմլա վէրտիլէր քի՝ առաքիալ-
լարըն գօտուղու կանոնա թաթպըզէն պիր եպիսկոպոս
ազլի իջին ֆարզընտան տըր քի՝ օլ ճիվարըն ճէմի ա-
ռաջնորդարընտան միւրէթթէպ պիր Ժողովք օլտուն ,
վէ ազլի իջին տավա օլունան եպիսկոպոս տախի օն-
տտ հազըր պուլունսուն . ղայպէթ տէն հիւքմ օլուն-
մասըն :

Մերիկանըն պրուլունմար էքսերի 1492 թարիկն
տէ՝ ճէնովալը վէ Սպանիա հիմայէսինտէ օլան Վրիգ
տոփոր Վօլունդոս գափտանըն տէլալէթիյլէ օլունմուշ
նազլ օլունուպ՝ հալեա պու սէնէնին օրաջոյցլարընտա
տախի Մերիկանըն պրուլունմարնտան պերի 364 սէնէ
օլմուշ տէյիւ իշար օլունմուշ իսէ տէ՝ թէվարիխաշնա
օլանլարա մալիւմ օլտուղու իւզըէ Վօլունդոսուն պուլ-
տուղու եէրլէր՝ Մերիկայէ եագըն Սան Տօմինկօ վէ
ախէր ճէսամէթլի առալար օլուպ՝ ասըլ Մերիկանըն
գարասը , վէ խոսսուոա շիմալ թարաֆլարը սօնրատան
պուլունմուշ տէյիւ նազլ օլունու ր : Լաքին էսքի թէ-
վարիլուէրի արգգաթըլա օգուլարագ պուլունմուշ տուր
քի՝ Մերիկանըն մէգքիւր շիմալ թարաֆլարը Վօլուն-
պոստան չօգ էվվէլ պուլունմուշլար . վէ քրիստոնեալըգ
տախի պիր վագըթ օլ ճիվարտա հայլըճա շէրէֆ պուլ-
մուշ : Նիւ Լօրք շէհրի միւթէմէքիւնլերինտէն Շի
նամ պիր ալիւմ 1855 տէ պիր քիթապ ինշա վէ թապ
ու նէշո էթմիշ օլուպ՝ ֆուանսըղ զազէթալարընըն պի-
րիսի մէրգոււմ քիթապտան աթի իւզ զեքր մալիւմալթ-
լարը խիւլասա էթմիշտիր :

« Տօգուլունմու տէվիրտէ (801 տէն 900 էտէք)
իւլանտալըլար վէ նօրվէթլիէր կէնիշճէ թիճալէթ է-
տէրլէր իտի : Ալէմլէրի հէր սէմթին տէնիլլէրինէ կի-
տէրլէր իտի . վէ օլ վագըթլարտա միւսարա հ օլան
նէսիր տիւզուլթասը իւզիւնտէն ճէսիւմքիար էտէրլէր իտի :

» Օլ վագըթտա եաղըլան Իուլանտա քիթապլարը-

նրն սայ քի ճիւղէսի թէլէֆ օլմուշ ուստ տա՝ Իղան
տանն թէվարիկների պու միսիլիւ տերևա եօջուլուդ
լարը հազգընա մուտաբգըզ վէ գըյմաթլը մալիւմաթ
լար վերիլեր . վէ տերլէր քի՝ Իղանտայը պուլուպ
քրիստոնեայ տիննի օրալարտա տաղլուտն՝ Իռլանտա
ահալիսի օլմուշ տուր . վէ օնտան էօթէյէ կէչիպ Ըմե
րիկանն շիմալ թարաֆընտա պիր սէմթէ գարայա չըգ
մըշար . վէ օրանն պիր մահալինտէ քէնտիլերինէ մե
քիան փէյտահ էթմիշեր . Պու մահալին իսմինի Իգ
լանտա թէվարիկների Վիթրամանէլանա տերլեր , քի
Պէյաշ ապաճլար մեճլէթէի տէմք տիր . վէ պաղըլարը
տախի Ըյլէն Ժէ Գիւ տերլեր , քի պէօյիւք Իռլան
տա տէմք օլուր . Պու մահալին Աւրորա ճանիպին
տէն կիթմէ ահալիլերինն ճինտինտէն թարիկսի միլատի
նին 1060 սէնէսինէ տէք օրատա պուլունուրլար ըար .
վէ քրիստոնեայը տախի իչլերինէ կիրմիշ իտի . չիւնքի
մէզբիւր թէվարիկներտէ վիքր օլունմուշ տուր քի , Ը
րէ Մարսոն նամ պիր իզլանտալը՝ 983 թարիխտէ օրա
տա մլրտել օլմուշ :

Պու վագըթլարտա՝ Պըրճըլը էլգապըյլա թա
նըլան Լըրիք նամ մէշնուր պիր քիմնէ կրէնլանտա միւ
թէմէքիւն օլմագ իւզրէ առէիլեր չըգարտը , վէ պու
նուն էվատը Լայֆ՝ Կօրվէթէ կէլիպ , վէ օլ ափրտէ
Կօրվէթ պալէթի իւզերինէ հիւքմ էտէն Օլաուսու
քրիստոնեայ պուլուպ , (քի սօնրա սուրբ արասընա
կիրմիշ տիր) , քէնտիսի տախի քրիստոնեայ օլտու . վէ
Էֆէնտիմիլին 1000 թարիխնտէ պերապեր հայը քը
րիստոնեայ քարոզիչ ալըպ՝ տէֆա կրէնլանտա ալաէթ
էյլէտի : Ըլահըն հիւսնիւ նազարը պունլարն իւզէ
քինտէ օլուպ՝ ապ սէնէնին իչինտէ մէմէքէթլինն չօ

դու քրիստոնեայ օլորո : Հէր մահալուէ սուրբ խաչ
նիշանը տիրելու , վէ օնտան սօնրա պուծխանէլեր իշէ
եարամադ օլու պ երգ տըլար , եերէրինէ քիլիսէլեր եափ-
տըլար , վէ կէճէ կիւնտիւզ Ալահա տուա վէ շկէք էթ-
մէք իշիւն մախսուա վանքլար տախի ինչա օլունտու-
լար :

» Պու վագրթլարտան էվիլէլ Հէրիուլիուն էվա-
տըլա Պիարնի Իղլախտատան Արէնլանտա կէջիպ՝ Ամրիկա-
նըն շիմալ թարափընտա գարայա չըգմըլ ըտը . վէ քրիս-
տոնեալըն Արէնլանտա տախիլ օլտուղու սէնէ պու զաթ
գատիմտէն կէօրաիւլիւ մէմէքէթլերի եինէ կէօրմէք
իշիւն պիր տէֆա տախի եօլա չըգտը : Հիմտիքի Լապ-
րատօր տէնիլէն պալէթին իամինի Հելուլանտ , վէ
Պա վէլ էքօս պալէթինին իամինի Սարքլանտ գօյուպ կէ-
միսինին պալընը Վարրախանսէթ գօյունա տօղրու չէ-
վերտի . վէ գարայա չըգտըղընտա եօլտաշարընըն պիրի-
սի եաղընլարտան եաթլանի իւզիւմ պուլըպ վէ տէվ-
շիրիպ պիր միգտարընի քէնտինէ Հէտիէ էթմիշ օլմասը
մինասիպէթիլէ օլ սէմթին իամինի Վինլանտ գօտու :

» Թօրվալտ , Թօրսգոյն , վէ Թօրիլին , իւշիւ տա-
խի իռլանտալը , պիր պիրինէ եաղըն վագրթլարտա օլ
սէմթլէրէ զիյարէթէ կիտիպ՝ եափաշ եափաշ օլ ճիվար-
տա միւթէմէքիւն օլան եւրոպալըլար արթմադտա օլ-
տուլար . վէ պուլըլարըն պաղըսը քրիստոնեայ վէ պաղը-
սը պուլթիւրէթիլ իտիլեր . վէ պուլթիւրէթիլեր Թօր
վէ Աւօտըն նամ պուլթլարա Թափարլար ըտը :

» Աղ վագրթ սօնրա՝ Արէնլանտան քրիստոնեայը
վաղ էթմէյէ քահանալար կէչտիլեր . վէ պուլըլարըն պէօ-
յիւլիւնիւն իսմի Լըրիք տէնիլ իտի : Քրիստոնեայըն
շէրէֆ պուլմասընա զիյատէսիլէ զայրէթքէլ օլմասընըն

հաւատիս քէնտխտէն էլ վէլ Վ ինչանտա եւ թիշմիշ խոխ :

» Նիւզի սէնէնին զարփընտա եւնի տիննանըն շիրին մեմալքի քրիստոննալըգ սէմէրէսիյէ աօլոու , վէ
Լըրիք օլ մահալէրտէ պիր եկեղեցիճէ նիզամ ասասընա
մէրամ էտիպ 1120 տէ Իզլանտայա , վէ անտէն Եւրոպայա
կէչտի : Պուսուռն թէքլիֆլէրինի Աքանտինալիա մեմալք
քինին եպիսկոպոսլարը խօշնուտիէթիլէ գապուլ էտիպ
մէգքիւր Լըրիք 1121 թարիստէ Տանիմարքանըն Լուստ
շէՏրինտէ Ըձէր նամ արքեպիսկոպոսուռն էլիյէ Ըմերիկա
նըն շիմալ թարաֆընա իւք եպիսկոպոս ձեռնադրել օլտու :
Վ է քէնտի խըզմէթինէ մէրքէզ Լըրէնլանտը թու թմուշ օ
լուպ՝ ազ վագըթտան օրայա կիթտի : Վ է ճիւզի էյամ օ
րատա գալըպ պիր ալքարողիչլէր թէտարիք էտէրէք՝ Վ ին
լանտա կէչտի . շիւն օրատա քէնտի բուհանի խըզմէթինէ
վիյատէ միւհ Տիմաճիէթ վար ըտը : Հայը ֆամիլիա տախի
օնուռուլա օլ թարաֆլարա նազլի իսքեան էթտիլէր :

» Լըրիքին հաղգընա պուստան սօնրա նազլիէթ հօդ
տուր , լաքին ումարդըքի՝ պիր գաչ սէնէտէն պերի էս
քի թէվարիխլէրի եօգլամադ հաղգընա պազը ալիմէ
րին տէրուսինէ կիրէն զայրէթ՝ պու միսիլիւ էլզէմ մատ
տէլէրի քէթմ էտէն փէրտէյի պիր կիւն դալտըրա :

» Կօրվէթ շիրքէթինին թէվարիխի օնու տախի
նազլ էտէրլէր քի , Լըրիք օլ սէմլէրտէ քրիստոննալըգ
քարոզիլ էթտիյի էսիրտէ , սաքսոնիալը եախուտ իւլան
տալը ՆօՏն իսմինտէ պիր կրօնաւոր Իզլանտատան Վ ին
լանտա կէչտի . վէ այնընըն իճրաօրըն էտէր իքէն՝ օրա
նըն պու թփէրէսթ ահալիսի օնու փարալատըլար :

» Վ ինչանտ տէնիլէն մէմէքէթ նէրէսի օլա : Ըիւ
տիքի հալտէ շու գատարը աշիքեար օլմուշտուր քի՝ օլ
թարաֆլարա կիտէն իւք կէմիլէր Կօտ նամ պուսուռնու

կէջիպ Վարրականսէթ քէօրֆէզինէ կիտերէր : Վէ
 հաիւա շիմտի՝ միւճթէմիի Մմերիկա հիւքիւմէթի միււ
 հադաթընտան Ոստ Մյզէնտ այալէթի տախիլընտէ
 Վարրականսէթ քէօրֆէզինէ գըյըլարընտա վադի Վիւ
 բօղդ շէհրինէ եադըն ճէսիմ վէրանէլէր օլուպ՝ պուշ
 լարըն եափըսընըն շէքըն Կրէնլանտտա վէ Իզլանտաու
 պուշուշան տանիմաուքալը իշէրինէ փէք պէնզեր օլուպ՝
 պուշլար տախի օնլար կիպի տանիմաուքալը իշի օլտուգ
 լարընը կէօթէրիլէր : Կօրվէթ թէվարիլէրի տէրլէր :
 Վիւբօղդտա պուշուշան էսքի քեարկիր գուպպլէր Լ
 րիք քարոզիչին վադթընտան գալմա վէ Սքանտինափիա
 ուստալարընըն իշի օլարագ եափըլան եա պիր քիլիսէ
 եա պիր մանասթըր վէրանէսի տիր , քի պուշտան
 700 սէնէ էվկէլ լաթին լիսանըյա վէ Տանիմաուքանըն
 էսքի լիսանըյա օնտա տուա վէ իպատէթ օլուր ուտու :
 Կրէնլանտ վէ Վ ինլանտ այալէթլէրինտէ Լըրոքատան
 կիտիպ թէմէքիւն էաէն ֆամիլիտար նէ գատար արթալ
 լար վէ նէ գատար մահալէ եայըլտըլար , վէ էն նիհայէթի
 նէ օլտուլար , վէ նաւըլ թէլէֆ օլտուլար , պուշլարըն
 հադգընա հիշ պիր շէյ պիլինմէֆիշ տիր : Վէ Իհթիմալ քի
 եա հէմճիվարլարըյա դափղայէ թու թուլուպ քէնտիլէրի
 աղըզ օլմալարըյա ճէնկտէ թէլէֆ օլմուշ տուրլար , Գաւ
 խուտ վէպատան վէ օ կիպի պուշաշըզ խասթ էլիզլէրտէն
 էօլմիւշ թիւքէնմիշլէր տիր : Կէդքիւր ղաղէթա պուշ
 լարըն թէլէֆի հադգընա պու իքի նէվ թահաֆին էտէր :
 Իւչիւնճիւ պիր թահաֆին տախի օլա պիլիր , քի հէր նէ
 սէպէպիլէ իսէ ազալուպ վէ ղայիֆ գալարագ աղըլմըշ , վէ
 օրանըն աւըլ միւթէմէքիւնլէրինին պիր ճիւսիլլէ պիր
 լէշիպ վէ գալըլըպ՝ վազըլմ կէշէրէք ասըլ քէնտի ճիւս
 լէրի ղայիպ օլմուշ տուր :

Ե Թ Մ Է Յ Տ Ե Ն Ը Ն Տ Ե Ք Ի

Թ Ո Ւ Ճ Ե Ը Լ Ա Ն

Մէկէրէշնամ ֆռանսրդ վերագէսինտէ նագլ օլու-
նուր քի, պու եագընլարտա Նստամպօլտա Լթ մէյտա-
նշնտա պիր պիրինէ սարըլմըշ երլանլար քեսմինտէ եա-
փըլան թուճ տիրէյին տիպինի պուլմագ իչին եերի գա-
ղտըլար : Լաքի շէյլէրէ աշնա օլանլարն թահմինի
միւճիւպինճէ պու տիրէի իչին օլմալը Հերոգոտոս էս-
քի մի էրրիխին նագլ էթտիյի, քի հէլէնլէր Բլադէ-
ատա Լճէմ օրտուոունու եէնիպ փերիյան էթտիքտէն
սօնրա՝ պու լտուգլարը էշնանըն օնտա պիրինի ալաճլա-
րընա հիտայէ էտիպ՝ Տէլֆիս պութունա պիր ալթուն
սէփա եափտըլար . վէ ալթընա թուճտան տեօքմէ իւչ
պաշը երլան քեսմինտէ պիր այագ վերտիլէր (Պատմ.
Թ. 81) : Պու թուճտան եափմա երլանլար Բաւգա-
նիասըն կիւնիւնէ տէք սագաթսըղ գալմըշլար ըտը . եա-
լընըղ ալթուն սէփայը փոկէացի տէնիլէնլէր գալտըր-
մըշլար ըտը : Օոսիմոս վէ Իւսեքիոս վէ Սողոմոնոս
ըում միւէրրիլլէրին նագլինճէ՝ Ս . Կոստանդիանոս
փատիշահ Տէլֆիստէն Լպողոն պութուն սէփասընը
գալտըրըպ Նստամպօլա կէթիրտի վէ Լթ մէյտանընա զօ-
տու : Պունտան ալարագ զանն օլունուր քի՝ մէղքիւր
պիր պիրինէ սարմա թուճ երլանլար քեսմինտէ տիրէի՝
էսքի միւէրրիլլէրին նագլ էթտիյի օլմալը :

Լթրաֆընը գաղտըլար . վէ զէմինին հիզասընտան
իքի մէղրօ տերինլիքտէ տիպինի պուլտուլար : Սաղ թա-

Բաժնետիրքի՝ երևանն գոյությունն առողջութեան հաղթար
պուրո՞ւնտու : Ի՞նչ թիմալքի զեմանի է վայելուէ ճէմի տի-
րէյին իւզերինտէ եազըլար օյուլմուշ օյուլա՝ եերտէն
եօգարը օյանլար վազըթ կէչէրէք պօզուլմուշ, վէ եա-
լընըզ եէր ալթընաաքիլէր գալմըշ օլալէր . լաքին ծնլա-
րըն տախի իւզերինի փաս գափաթմըշ : Իքինճի երլանըն
իւզերինտէ՝ աշալտան եօգարըլա առողջութեան օգուլարագ
շու լուղէթ փարչասը, աճէրագ . . . ֆօ, վէ պիր գաշ
տաղընըզ եազըլար վար : «Պու եազըլար՝ աշաղըտան եօ-
գարըլա առողջութեան սայարագ քինճի գանդալտա տըր :
Եէտինճի գանդալըն իւզերինտէ Դէնիօ լուղէթ սերպէսթ
օգուլնուր . տիկէր գանդալարտա տախի շունտա պուլն-
տա թէք թիւք եազըլար վար տըրլար : «Պու Դէնիօ
լուղէթի՝ իշ պու տիրէկին Զերոգոտոսուն թարիֆ էթ
տիյի տիրէկ օլմասընա աշա շիւպէս պըրագմաղ : Վէ
մէղքիւր միւլէրթիլին նագլի շու տուր :

«Պու ֆիւթիւհաթըն զեքրի իշիւն Տէլֆիսէ Հի-
տայէ օլունան սէփանըն իւզերինէ՝ Վսէրքսէսի եէնէն-
լէրին իսմի սըրասընտա Դէնիօ Դէրին իսմի տուխի եա-
ղըն տըր » : (Ը. 82) : Վէ «Իմոսթենէս» «Եւարիոտա
գալըն եազըլըն քէլիմաթտէ եազար . «Եւագէա ճէն-
կինտէ վէ Սալամինանըն կէմի ճէնկինտէ պիրլէշէն րուլ-
լար պիրլէքտէ՝ աճէմլէր իւզերինէ զալէպէ էթտիլէ-
րինէ միւլթէքքիւրէն էօշիւր մագամընտա Լպողընա
Հիտայէ էթտիլէրի սէփանըն իւզերինէ » :

Ումարըզ վէ արզուլարըզ՝ տէր մէղքիւր ֆուանըզ
վէրագէսի, քի օլ երլանըն տիրէկին իւզերինտէքի եա-
զըլարըն միմքինի մէրթէպէ թըպգը քէսմինի թէքմիլէն
ալըպ Լըրորատա պու միսիլիւ մէփատտէ մէհարէթի
օլանլարա կէսնտէրիլէր :

ԻԼՈՒՆԻՆԻՆԻՆԻ

Երբորդ իմանէ եկեղեցիներ գոլայլոց իշխան երբ
տրդարը թագըմ թագըմ թագսիմ էտիայ՝ կիւնէշին պի-
ղէ կեօրիւնիւր վեճճիլէ տէվը էթտիյի եօլունուն իւ-
ղէրինտէ պուլունան թագըմարըն պիր գարար մապէյն
իլէ պիր պիրինտէն ուղազ պուլունանիւրա կենդանա-
կերպ տէրլէր . վէ կիւնէշ կեօրիւնիւրտէ պու կենդա-
նակերպլէրին պիրինտէն օ պիրինէ կիտինճէյէ տէք օ
թուզ կիւն միգտարի միրուր էտէրէք՝ օթուզ կիւնիւ
վէ սօնրալարտա պաղը տա օթուզ պիր կիւնիւ պիր այ
Հիսապ էթտիլէր :

Անդանակերպլէրին զերրի չօգ էսքի քիթապլարտա
պուլունուր . Հաթտա Սոփեսա մարդարէնին ծննդոց քի-
թապընտա տախի , քի պու կիւնէ տէք տիւնեա իւղէ-
րինտէ պուլունան ճէմի միլէթլէրին հէր քիթապլարըն-
տան էսքի տիր՝ օն իքի կենդանակերպլէրէ տայիր սէօզ-
լէր վար տրըրար : Յոփէփ նաՀապետին բույասընտա վէ
օնուն փէտէրի Յակոբ նաՀապետին տուասը՝ օլ վագ-
թըն առամլարընըն կենդանակերպլէրտէն խապէրտար օլ
տուզլարընա աղա շիւպհէ պրապմազլար :

ՅոփէփնաՀապետին բույասընտա կիւնէշ վէ այ վէ
օն պիր երբորդ քէնտի հուզուրունտա սէճտէ գըլարլար .
վէ քէնտիսի պու հիսապտա օն իքինճի օլուր : «Սիր եւ-
րէ ճէմ՝ օլան պու օն իքի թագըմ երբորդ՝ կիւնէշին զա-
հիրի տէվրինտէ պուլունան օն իքի կենդանակերպտէն
պաշգա շէյ օլամազ : Պուլունա նազլ էտէն Սոփեսա մար-
դարէ տէր քի՝ Յակոբ նաՀապետ էվասընըն աղըն :

տան պու նագլի իշխօիպ ֆիքրինտէ սագլատը . իպրօս
նիճէտէ՝ սիբր կալաի , քի հոյճս տօ պակէր զԲանն
թէրճիւմէ օլունմուշ տուր (Ունն . 11) : Վէ
Յակորը նահապետին պունու էյի ֆիքրինտէ սագլա
մըշ օլունմուշ՝ եօքնէյինէ եագըն քենտի էվատարընա
վասիէթ վէ տուա նէվնտէ սէյլէտիյի քելամարտան
աշիքետր տըր :

Յակորուն՝ քենտի էվատարընըն հէր պիրինին թա
լինէ տայիր . թէսավվուքէն սէյլէտիքէքի՝ Յալսէփէ
սէճտէ գըլան օն իքի կենդանակիրպլէրէ մէսմուպ տուր .
վէ պունտա չու ֆագլա վար քի՝ Յակորը նահապետին
տուալարընտա հէր պիր կենդանակիրպլին զիքրի տալի
իշար օլունմուշ կիպի տիր : Սուքէն՝ պիր գարարտա
տուրմապ սուլա թէշպիհ օլունմուր . վէ իպրանիտէ քէլ
թէսմիէ օլունան ջրհոս կենդանակիրպլ տիր : Ըմաւոն
վէ Ղեւի գարտաշ տըրլար տէյիւ իքիսի պիրտէն զիքր
օլունմալարը՝ Խաւթի տէնիլէն երկաւորա , վէ (Յուդա՝
առիւծա թէշպիհ օլունմուշ տուր , քի իպրանիտէ արի
տէնիր : Օտբուղոն՝ տէնիլ գըլարընտա միւթէմէքիւն
օլաճագ , տէնիլ գըլարընտա գօփուգլարտա եուվա է
տէն խեցգետին կիպի , քի իպրանիտէ արախան տէնիր :
Խաքար իշիւն՝ օմուգունու չալըշմաղա վէրտի տէմէսին
տէ ցուլ կենդանակիրպլի իշար էթմէսի աշիքետր տըր :
Ղան հագգընա սէյլէտիյինտէ իքի կենդանակիրպլէ իթ
լագ օլունան խիմլէրէ տայիր մանա անաշարըր , հա
քիմտէ աուալէթ վէգնէսի օլուպ՝ կշիւ կենդանակիրպլէ
մինասիպլէթի վար : Եթլարըն եօլունու պէքլէյիպ ա
վթըն թօփուղունու վուրարագ իւզէրինտէքիսի աշաղը
տիւշիւրէճէք օլմասը կարիճէ եագըրըր : Ղադ իշիւն
շարգայա վէ չափուլա չըգաճագ տէր . քի էքրիճէնկեա

վերջերին ատեթիսնձէ մուծադա օգ իայ դուքանմալը ըտր . վէ աղեղնաւոր լուղէթին մանեաւոր տա պոտ տուր :
 Եսեր քիպարլարա եէմէք վէրէճէք . վէ քիպար սուլֆէ
 ըասընտա էքսէրի պալըդ յոսիսի պուշունտուղունտան՝
 պունտան տա ձուկն կենդանակերպին իսմինէ տայիր
 մանեա չըգար : Կիփթաղիմ, զախրէյիլէ պէսլէնէրէք
 իւքսէլմիշ աղաճ կիպի քէլէսինի եօգարը թուլթաճադ .
 խոյ կենդանակերպէ պէնդէր : Յովսէփէ եէր վէ կէօյ
 մազպուլարը պէրէքթի արգուլայրպ՝ պուլտայ քէլէ-
 սինէ պէնդէտիր . վէ պիղիմ կոյս տէտիյիսիդ կենդանա-
 կերպէ արէպիսէ փ-ճալի-լէ տէնիր . քի պուլտայ քէլ-
 լէսի տէմէք տիր : Եյծնղջիւր տէնիլէն կենդանակերպին
 եէրինէ էվիլէլ զէմանտէ գուրտ գօրլար ըտը . հաթտա
 Մովսէս մարգարէկին վազթընտան չօդ սսնրա՝ պուլփիէ-
 լէսթիլէր Պան նամ՝ պուլթարընըն պաշնը գուրտ պաշը
 փիպի րէսիմ էտէրլէր իտի . վէ տահա սօնրալարտա իքի
 տէ պույնուզ իլալէ էտիպ քէչի պաշնա պէնգէթտիլէր :
 Բննիսմինի տէ Յակոր նահապետ՝ գափըճը գուքտա պէն-
 զէտիր (Օմն . ԻԲ . 3-27) : Պու տուարլա Յակոր
 նահապետ Յովսէփին րույասընտա հէր պիրիսինի պիրէլ
 երլարդ կիպի կէօրմէսինին զիքրինի հափն՝ պիրէր կեն-
 դանակերպէ պէնգէթմիշ կէօրիւնիւր . վէ պունտան ա-
 չիքեար կէօրիւնիւր քի՝ Լփէնտիմիզին տիւննոյէ թէշ-
 րիֆինտէն իւչ պին սէնէտէն զիյատէ էվիլէլ եէհուտի-
 լէր կենդանակերպիլէրի թանըրլար վէ պիլիլիլէր իտի : Յօր
 երաննիլ Մովսէստէն էվիլէլ տիր . վէ պունտան նազի
 քիթապընը կէրչի պիղիմ Ս . Դրիգոր Կարեկապի (Կա-
 րեկ . ԻԶ . 6) Սողոմոն թէլիֆ էթմիշ տիր տէր .
 լաքին ախէրլէրի . Յօրուն քիթապընըն Եստուածաշունչ
 տա պասլան մուղատտիմէսինին միւլէլիֆի կիպի՝ Մով-

սէս մարդարէ եազմը տէմէսին զիյատէ մինասիս կէ-
րիւրէր . վէ պու քիթապտա « զիւհրէ քէնտի սըրասը-
նը թանըր » (Յովն . 12) քէլամնտա՝ Սըր-
լըղէթինի կենդանակիրպլէրէ մէնսուպ ալըրլար . չիւն
զիւհրէ սէյնտրէ (մոլորակ) տէնիլէն երլտըզլարտան օլ-
մաղըլա՝ թարիքի տէվրի կենդանակիրպլէրին հուսուտին
տէն օլաճաղ տըր :

— Սաղէր օրհիլիէն նամ Վիեննա զաղէթասը
զալիլնճէ՝ իշ պու 1856 սէնէնին զարփընտա՝ առէթա-
տան խարիճ պիր գույրուզլու երլտըզ կէօրիւնէճէյինի
խապէր վերմիշլէր . ֆագաթ հիսապճա մութլազա պու
սէնէ կէօրիւլէսի գարար վերիլմիշ տէյիլ . 1860 թարի-
լսէ տէք մէյտանը վաթ : 1264 տէ պիր գույրուզլու
երլտըզ կէօրիւնիւպ՝ գույրուզլունուն ուզունլուզլու 160
տէրէճէ իմիշ . տէմէք տիր քի կէօյիւն պիղէ կէօրիւնէն
նըսըֆ տարիւսինին եարսընտան զիյատէ եէր թութ-
մուշ : 1556 տա տէֆա պիր գույրուզլու երլտըզ կէօ-
րիւնիւպ՝ փարլաղըղը վէ պէօյիւքլիլիւ էվիլէթինտէն
աշաղը դալմատըղը իչիւն զանն օլունտու քի իքիսի պիր
երլտըզ ըտը . վէ պու հիսապա մէպնի պու սէնէ տախի
կէօրիւնէճէյի իսթիլսրաճ օլունմուշ տուր : Վաթին պու
իքի կէօրիւնիլիւն մապէյնինտէ կէչէն 292 սէնէի հի-
սապ էթտիքտէ՝ 1848 տէ եախուտ 47 տէ կէօրիւնմէլի իտի :

— Փարիզին միւնէճճիմէրինտէն Ս . Շաքօնազ
նամ ալիմ՝ Յուն . 12 տէ ախլամ իւստիւ՝ պիր եէնի
մոլորակ կէօրտիւ սարաթան (խեցգետին) տէնիլէն երլ-
տըզ թաղըմլաղընըն իչինտէ . պէօյիւքլիլիւ՝ տօգու-
զունճու վէ օնունճու պօյ երլտըզլարըն գըթասընտա :